

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 9 Sayı: 47 Volume: 9 Issue: 47
Aralık 2016 December 2016
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

BAKARA SURESİ 6-7. AYETLER ÇERÇEVESİNDE İNSAN İRADESİNE İLAHÎ MÜDAHALENİN SINIRLARI
BOUNDARIES OF DIVINE INTERVENTION IN HUMAN WILL IN ACCORDANCE WITH BAKARA 6-7. VERSES

Mehmet AKIN*

Öz

İnsan yaratılmışlar arasında sorumlu tutulan tek varlıktır. Bu sorumluluğun sınırlarını çizen aynı zamanda rehber kabul edilen ilahi bir metinle muhatap olan tek varlık da insandır. Sorumluluğun muhatabı insan olunca onun mesul olabilmesi için asgari şartlara sahip olması gerekmektedir. Bu şartların en başında akıl gelmektedir. Çünkü insan aklı sayesinde tercih yapma yetisine sahip olmaktadır. Vahyin muhatabı olan insan aklını kullanarak iman ya da küfrü tercih edebilmektedir. İşte iman noktasında Kur'an'ı Kerim'de Bakara suresi 7. ayette buyrulan insan iradesine ilahi bir müdahalenin olup olmadığı hususu insanın sorumlu tutulabilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu ayette zikredilen kalplerin Allah tarafından mühürlenmesiyle ilgili ifadeden neyin kast edildiği ayetin nüzul sebebi ve müfessirlerin yorumuyla birlikte açıklığa kavuşmaktadır. Özellikle Taberî ve Razi'nin bu ayetle ilgili açıklamaları konunun anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Müfessirler ayetin Medine Yahudileri hakkında indirildiğine, ehl-i kitap olan bu insanların iman etme konusundaki inatlarına değinmektedir. Hakkı hakikati bilmelerine rağmen inat ederek küfrü tercih eden kafirlerden bahseden bu ayette, Allah'ın bu durumda olanların kalplerini mühürlemesi onların bile bile küfürde ısrar etmelerinin sonucunda gerçekleşmektedir. Bu itibarla Allah onların iradelerine müdahale etmemekte, onların fiillerinin sonucu olarak hakkı görebilecek yetileri körelmektedir.

Anahtar Kelimeler: İrade, İlahî, Müdahale.

Abstract

Human being is the only entity responsible for creatures. It is the only human entity in the world that addresses the bounds of this responsibility and at the same time the divine text which is accepted as a guide. In order for the responsibility to be accountable as a person has (or it must be) to have the minimum conditions (for basic knowledge). It is at the beginning of these condition which the human mind comes first (or the human mind has to be set up first). Because only human intelligence has the ability to make choices. Chooses belief or blasphemy by using the mind of the person who is the subject of the revelation whether or not there is divine intervention in human will at the point of faith which is important for the human being to be held accountable through responsibilities in the Qur'an at Bakara verse 7. This verse is also mentioned what is meant by the sealing of the hearts by God through interpretation of meaning and reason of commentators comment to reach openness or gain clarity. Especially explanations about this verse is helping to understand by Taberî and Razi. To according the theologians which these verse came about ehl-i kitap Medina Jews against refers to their stubbornness about believing (or disbelief). This verse is the word of infidel who chooses to disbelieve, even though they know the truth which in this case, God will seal their hearts as a result of their insistence on choosing profanity. For this reason God does not intervene in their will, but only to blind them which as the result of their actions through end of their deeds.

Keywords: Will, Divine, Intervention.

Giriş

İnsan yaratılış itibariyle iyiyi kötüden, yanlış doğrudan ayırabilme yetisiyle donatılmıştır. Akıl dediğimiz bu yetiyle insan, muhakeme yeteneğine sahip tek varlık haline gelmektedir. İnsanın bu donanuma sahip olması yaptığı fiilleri tercih edebilme hakkını tartışılmaz kılmaktadır. Bu durumda insanın tercih hakkına sahip olması sorumlu olabilmesinin asgari şartı olarak kabul edilmektedir.¹ O halde insan iradesinin ilahî bir müdahaleye maruz kalıp kalmaması ve kalplerin Allah tarafından mühürlenmesiyle ilgili ayet nasıl anlaşılmalıdır sorusu akla gelmektedir. Bakara suresinde geçen söz konusu ayet, anlamı itibariyle insanın yapıp etmelerine ilahi bir müdahalenin hangi boyutta olduğuyla ilgili tartışmalara konu olmuştur. Bu tartışmalara sistematik bir çözüm bulabilmek ve vahyi doğru anlamak için vahyin muhatabı olan ilk insan topluluğunun içinde bulunduğu ortamın ve bu doğrultuda vahyin inmesine sebep olan olayların bilinmesi gerekmektedir.² Bunun yanında, kelimelerin farklı cümleler içerisindeki anlamlarının tespiti için, ayetleri Kur'an'ın bütünlüğü çerçevesinde değerlendirmek son derece önemlidir.³ Bu itibarla farklı yüzyıllarda

* Öğr. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı.

¹ Metin Özdemir, *İslam Düşüncesinde Kötülük Problemi*, (İstanbul; Furkan yay., 2001), s. 263.

² Ahmet Nedim Serinsu, *Kur'an ve Bağlam*, (İstanbul; Şule yay., 2012), s. 55.

³ Halis Albayrak, *Kur'an'ın Bütünlüğü Üzerine*, (İstanbul; Şule yay., 2009), s. 48; Mustafa Öztürk, *Kur'an, Tefsir ve Usul Üzerine Problemler, Tespitler, Teklifler*, (Ankara; Ankara Okulu yay., 2011), s. 11; Abdülcelil Candan, *Kur'an Okurken Zihne Takılan Ayetler*, (İstanbul; Düşün yay., 2014), s. 22.

yaşamış müfessirler Bakara suresi 6-7. ayetleri irade⁴ bağlamında nasıl ele almışlardır? Bu konuda Taberî'nin Camiu'l Beyân'ına ve Razi'nin Mefatihü'l Gayb'ına başvurarak ayetler incelenmiştir.

Taberî Açısından Bakara Suresi 6-7. Ayetler

"Küfre saplananlara gelince, onları uyarsan da, uyarmasan da, onlar için birdir, inanmazlar. Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözleri üzerinde de bir perde vardır. Onlar için büyük bir azap vardır."⁵

Bu ayetlerde zikredilen, Allah tarafından insanın kalbinin mühürlenmesiyle iradesi elinden alınmakta mıdır? Bu konuyu ayetlerin nüzul sebeplerini göz önünde bulundurarak, müfessirlerin görüşleriyle birlikte açıklamak gerekmektedir. İbn-i Abbas Bakara suresi 6. ayetin Hz. Peygamber zamanında Medine civarında bulunan Yahudiler hakkında inmiş olduğunu söylemektedir. Yahudiler, Hz. Muhammed'in, Allah'ın kendilerine ve bütün insanlara gönderdiği son elçi olduğunu herkesten daha iyi bildikleri halde onu yalanladıkları için onları azarlamak ve suçlamak üzere Yüce Allah bu ayeti indirmiştir. İkrime ve Said İbn-i Cübeyr'in yine İbn Abbas'tan naklettiklerine göre Bakara Suresinin başından itibaren 100 ayet birer birer isimlerini ve neseplerini saydığı Yahudi hahamları ile Evs ve Hazrec kabilelerinden münafıklar hakkında inmiştir.⁶

Ayette zikredilen "kafirler" den kimlerin kastedildiği ayetin nüzul sebebinin anlaşılması hususunda önem arz etmektedir. Taberî (ö 310-923), yukarıda zikrettiğimiz Abdullah b. Abbas'tan nakledilen birinci görüşün tercih edilebilir olduğunu belirtmektedir. Allah Teala bundan önceki ayetlerde ehl-i kitabın iman edenlerini övmüştür. Bu ayetlerde de yine ehl-i kitabın iman etmeyenlerinden haber vermiş ve onları kınamıştır. Zira onların sıfatları farklı olsa da hepsi de ehl-i kitaptır. Böylece Yüce Allah, ehl-i kitabın iman edenleriyle iman etmeyenlerini karşılaştırarak birlikte zikretmiştir.

Taberî bu ayetlerde zikredilen kâfirlerin ehl-i kitap olan kâfirler olduğunu ayetlerden kıyaslamalar yaparak açıklamaktadır.⁷ O halde ehl-i kitap olan kâfirlerin kalplerinin mühürlenmesi nasıl gerçekleşmiştir? Bu mühürlenme yoluyla Yüce Allah inkar eden bu insanların iradelerini elinden almış olmakta mıdır? Bu anlamda insan iradesinin elinden alınmasıyla ortaya çıkan fiiliyatlar küfür olarak adlandırılabilir mi?

Yukarıda bahsettiğimiz soruların cevaplarına "küfür" kelimesinin ne anlama geldiğinden başlayarak ulaşabiliriz. "Küfür" kelimesinin lügat manası "örtmek" anlamındadır.⁸ Bunun için karanlığı ile bütün eşyayı örten geceye de "kâfir" denmiştir, Yahudiler de Hz. Peygamber'in hak Peygamber olduğunu bildikleri halde o gerçeği gizlemeleri sebebiyle kendilerine "gerçeği örten" anlamında "kâfir" denmiştir. Taberî bu durumda olanları ilgili ayeti şu şekilde açıklayarak örnekendiriyor: "Ey Muhammed! Medine'de yaşayan Yahudi hahamlarından, senin peygamberliğini bildikleri halde ve ben de kendilerinden, gönderdiğim şeyleri gizlemeyeceklerine dair ahit aldığım halde, senin hak Peygamber olduğunu gizleyen ve seni inkar eden bu kâfirleri uyarsan da uyarmasan da ayındır. Çünkü onlar iman etmezler. Hakka dönmezler. Seni ve senin getirdiğin şeyleri doğrulamazlar."⁹ Taberî'nin bu ifadesinden ehl-i kitap olan Yahudilerin söz verdikleri ve bildikleri halde kasten peygamberi ve getirdiği kitabı inkar ettikleri anlaşılmaktadır. İşte bu durumda olanlar için; "Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözlerinin üzerinde de perde bulunmaktadır. Ve onlar için büyük bir azap vardır." buyurmaktadır. Çünkü onlar bildikleri halde inkarda ısrar etmektedirler. Ve bu inkarda ısrar etmeleri onların kendi tercihleriyle Allah tarafından bildirilen gerçeğin reddedilmesidir.

Allah onların kalplerini ve işitme duyularını kapatmıştır. Bunlar o mühürlü kalpleri ve kulaklarıyla iman etmeye bir yol bulamazlar. İncarcılıktan da kurtulamazlar. Onların gözleri üzerinde de bir perde vardır ki bu halleriyle artık doğru yolu göremezler. Bu durum tamamen insan fiillerinin neticesi olarak ortaya çıkmaktadır. Taberî burada "Kalpler nasıl mühürlenir?" Sorusunu sormaktadır. Mühürlemek, bir kısım kapları, zarfları ve kılıfları kapatıp mühürlemektir? "Kalpler; içlerinde bulunan ilimlerin kapları; kulaklar ise işitilen şeylerin kutularıdır. Bu itibarla onların da mühürlendiklerini söylemek yerinde bir ifadedir. Ancak bunların mühürlenmelerinin nasıl olacağı çeşitli şekillerde izah edilmiştir.

Abdullah b. Kesir diyor ki: Mücahid bize "elini yumruk yaparak kalplerin bu yumruk gibi olduğunu söyledi ve yumruğunu açtı. O, bir günah işlediğinde parmaklardan biri kapanır." Bunu söylerken serçe parmağını gösterdi. Sonra diğer bir parmağını göstererek: "Kul, bir günah işlediğinde o da böyle kapanır."

⁴ "irade" İrade kelimesi, talep etmek, istemek manasında Arapça "rvd" kökünden "if'al" vezninde mastardır. İrade kelimesi, isteme ve dileme gibi ilk anlamlarının yanı sıra, kast etmek, kurmak, idare etmek, emretmek, harekete geçme gücü ve yeteneği gibi anlamları da içermektedir. "Küllü irade" , "Cüz'i irade" ve geniş bilgi için bkz. İbn Manzur, Lisānu'l-Arab, "rvd" mad. (Beyrut, Daru Sadir, 1955), c.3, ss. 187-191; Maturudî, Kitābu't Tevhid, thk. Fethullah Huleyf (İstanbul; 1979), ss.225-226; Eş'arî, Kitābu'l Lum'a fi'r-Reddi ala Ehli'l-Zeyğî ve'l Bid'a, (Mısır; 1955), ss. 47-56; Kadı Abdulcabbar, el-Muğni fi Eboabi't-Tevhid ve'l Adl, (Kahire; 1961-1962), c.6, ss. 2-3.

⁵ Bakara suresi 2/6-7.

⁶ Taberî, Cāmi'u'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân, (Kahire, byy., 2001), c.1, s. 261-262.

⁷ Taberî, Cāmi'u'l-Beyân , c.1, s. 262.

⁸ Mustafa Sinanoğlu, "küfür", İslam Ansiklopedisi, Ankara, TDV yay., c. 26, s.533.

⁹ Taberî, Cāmi'u'l-Beyân , c.1, s.263.

Başka bir parmağını göstererek yine: “Kul, günah işlediğinde bu da böyle kapanır.” dedi ve böylece bütün parmaklarını kapattı ve şöyle dedi: “Sonra bu kalbin üzeri bir mühürle mühürlenir.” Hayır! doğrusu onların yaptıkları kalplerini paslandırmıştır.”¹⁰ âyetinde zikredilen “Paslandırmıştır” ifadesinin, bu mühürlenmeyi açıkladığını ifade etmektedir. Taberî konunun anlaşılmasında önemli bir katkı sunan ve benzer anlama gelen şu sahih hadisi nakletmektedir: “Şüphesiz ki kul, bir hata işlediğinde kalbinde siyah bir nokta meydana gelir. Eğer o, bu hatadan el çeker, af diler ve tevbe edecek olursa kalbi parlatılır. Şayet tekrar o hataya dönecek olursa kalbindeki siyah noktalar artırılır. Öyle ki bütün kalbini kaplar.¹¹ Hz. Peygamber bu hadis-i şerifiyle, beyan ediyor ki: Günahlar peş peşe kalbin üzerine gelirse onu perdeler. Ve perdeleyince de Allah tarafından bir mühür onu mühürler. Artık iman böyle bir kalbe yol bulamaz. İnkâr da oradan çıkamaz.¹²

Taberî mühürlenme olayının gerçekleşmesi hususunda sebebin müsebbibiyle ilgili şu örnekleri vermektedir: Ayette zikredilen “Mühürlenmeyi davet edildikleri haktan böbürlenmeleri sebebiyle yüz çevirmek olarak anlayanlara şunu sormak lazımdır: “Bu yüz çevirme işini, kibirlenmek olarak mı yapmışlardır, yoksa Allah mı onlara yüz çevirtmiştir?” Eğer derlerse ki: “Yüz çevirme işini onlar yapmıştır.” Onlara cevaben denilir ki: “Allah Teala, ayet-i kerimede, kafirlerin kalplerinin ve kulaklarının bizzat kendisi tarafından mühürlendiğini bildirmektedir. Allah’ın onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemesini, onların imandan yüz çevirmeleri ve onların tevhid inancını kabullenmeye karşı böbürlenmeleri şeklinde izah etmek nasıl caiz olabilir? Zira bu, Allah’ın yaptığı bir iştir. Kâfirlerin yaptığı bir iş değildir. Eğer derlerse ki: “Onların yüz çevirmeleri ve böbürlenmeleri, Allah’ın, onların, kalplerini ve kulaklarını mühürlemesi sebebiyledir. Burada sebebin yerine, sebebin meydana getirdiği sonuç zikredilmiş olmaktadır.”¹³ Bu itibarla Taberî mühürlenme olayının bizzat Allah tarafından gerçekleştirilmekle birlikte kafirlerin küfrüne sebep olan fiillerin neticesinde vuku bulduğunu ifade etmektedir.

“Gözlerinin üzerinde de perde vardır,” ifadesine gelince; Taberî bu hususu şu şekilde izah etmektedir: Yüce Allah, bu ifadeyi kafirlerin kalplerinin ve kulaklarının mühürlenmelerinden sonra zikretmiş ve onların inkarlarında ısrarlı olduklarını beyan etmiştir. Böylece Yüce Allah bu ayet-i kerime ile Muhammed (sav)’e Yahudilerin hahamlarının halini tasvir etmiş, onların kalplerini mühürlediğini, böylece Allah tarafından gelen herhangi bir öğüdü dinlemeyeceklerini, Hz. Muhammed’e indirdiği kitabı düşünmeyeceklerini açıklamıştır. Ayrıca onların kulaklarını da mühürlediğini böylece, Allah’ın Peygamberi olan Hz. Muhammed’in öğütlerini Peygamber olduğunu gösteren delillerini dinlemediklerini, onun hak Peygamber olduğunu bildikleri halde onu yalanlayarak Allah’ın azabına uğrayacaklarından korkmadıklarını zikretmektedir.¹⁴ Taberî kalplerin Allah tarafından mühürlenmesi meselesiyle ilgili insan iradesine müdahalenin hangi boyutta olduğunu delilleriyle ortaya koymaktadır.

Razî Açısından Bakara Suresi 6-7. Ayetler

“Küfre saplananlara gelince, onları uyarsan da, uyarmasan da, onlar için birdir, inanmazlar. Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözleri üzerinde de bir perde vardır. Onlar için büyük bir azap vardır.”¹⁵

Razî (ö. 606/1209) kalplerin mühürlenmesi ve bu durumda olanların iradelerini nasıl kullanacaklarıyla ilgili yukarıdaki ayetleri şu şekilde açıklamaktadır: Yüce Allah, Bakara suresi 6. ayette onların iman etmeyeceklerini buyurmakta bir sonraki ayette iman etmemelerinin sebebi olan, “hatm”i açıklamaktadır. “Hatm” kelimesi ile “ketm” kelimesi aynı manaya gelen iki kelimedir. Çünkü bir şeyin üzerine mühür basmada, başkaları ona muttali olmasın ve elde edemesin diye, o şeyi gizleme ve örtme maksadı bulunmaktadır. Razî mühürleme hususunda, alimlerin ihtilâf ettiklerinden bahsetmektedir. Kulların fiillerini Allah yaratır diye düşünenlerle ilgili iki görüş ifade etmektedir. Bunlardan birinci görüş, “el-hatm” kâfirlerin kalbinde küfrü yaratmaktır. İkincisi ise kudrete eklendiğinde, kudretle beraber her ikisinin toplamı, küfrün meydana gelmesini gerektiren sebebi yaratmaktır. Razî bu iki görüşü şu şekilde açıklamaktadır: Küfretmeye kadir olan kimse, ya onu terk eder ya da küfründe devam eder. Eğer küfretmeyi terke kadir olamazsa, bu kimsenin küfre kadir olması kâfir olmasını gerektirir. Buna göre, küfre kadir olmayı yaratmak, küfrü yaratmayı gerektirir. Eğer küfrü terk etmeye kadir olursa, bu kudretin küfrü işlemeye veya işlememeye olan nispeti eşittir. Bu kudret, onu terk yerine, yapmanın kaynağı olması halinde, bu fiili benimseyen bir müreccihe (tercih ettiren bir sebebe) dayanması gerekir. Eğer dayanmazsa, mümkün olan varlık müreccihsiz olarak meydana gelmiş olur. Böyle bir şeyin uygun olduğunu söylemek ise, mümkün vasıtasıyla müessire istidlal etmeyi zedelemeyi netice verir ki, bu da yüce yaratıcıyı inkâra götürür. Bu ise muhaldir. Bu kudret bir müreccihe dayanırsa, bu müreccihin ya Allah’ın fiilinden veya kulun

¹⁰ Mutaffifin suresi, 83/14 .

¹¹ Taberî, *Câmi’u’l-Beyân* , c.1, s. 267, Tirmizi, bab:1, Hadis No: 3334.

¹² Taberî, *Câmi’u’l-Beyân* , c.1, s. 267.

¹³ Taberî, *Câmi’u’l-Beyân* , c.1, s. 268.

¹⁴ Taberî, *Câmi’u’l-Beyân* , c.1, s.269.

¹⁵ Bakara suresi 2/6-7.

fiilinden olması; yahutta ne Allah'ın, ne de kulun fiilinden olmaması gerekir. Kulun fiilinden olması uygun değildir, aksi halde teselsül gerekir. Yine, ne Allah'ın ne de kulun fiiliyle meydana gelmemiş olması da uygun değildir; çünkü bu da bir müessiri olmaksızın bir şeyin meydana gelmesini gerektirir. Bu da, bir Yaraticının var olduğuna hükmetmeyi ortadan kaldırır. Bu sebeple, kulun kudretinin, kudretin taalluk ettiği şeyin kaynağı olması, o kudrete, Allah'ın fiili olan bir müreccihin eklenmesine bağlı olduğu ortaya çıkar. Bu nedenle Razî diyor ki; bu müreccih o kudret ile birleştiğinde, bu kudretin o eserdeki tesiri ya vâcib, ya caiz veya imkânsız olur. İkincisi ve üçüncüsü geçersizdir. Buna göre, birincisinin olması gerekir. O kudretin o eserdeki tesiri uygun olamaz. Çünkü, uygun olsa, aklen bu müreccihle beraber o kudretin toplamı bazen bu eserle beraber meydana gelir, bazen de ondan ayrılır. Biz bunun, böyle meydana geldiğini farz etmemiz gerekir. Çünkü caiz olan her şeyin vaki olmasını farz etmek, muhal değildir. Buna göre, eserin meydana gelmesi bazen kudret ile müreccihin toplamına dayanır, bazen de dayanmaz. Neticenin meydana gelmesinin bu iki vakitten birisine tahsis olunması, ona eklenen bir karineye dayanır. Eğer dayanırsa, bu müessir, bu ilâve karineyle birlikte, bu kudret ve ona eklenen müreccih olur; yoksa, sadece kudret ve onunla beraber olan müreccih değildir.¹⁶

Razî Mutezile mezhebinin bu konudaki görüşünü şöyle nakleder: Eğer Yüce Allah, kalplerin mühürlenmesi yoluyla kâfirlerin küfretmesini murad etseydi, onların küfrü işlemesi isyan değil itaat olurdu. Çünkü kâfirlerin bu işi Yüce Allah'ın iradesine uygundur. Halbuki küfrü işlemek hiçbir zaman itaat değildir. Bundan anlaşılıyor ki, Allah (cc) şer olan küfrü irade etmez.¹⁷ şeklindedir. Ancak Razî'nin yukarıda ayeti açıklarken izlediği yol Eş'arî mezhebinin görüşüne benzemektedir. Eş'arî mezhebinin görüşü insan iradesinin Allah'la olan münasebeti açısından önem taşımaktadır. İnsanın yaptığı işlerde irade ve kudreti vardır. Fakat kudreti yaptığı işler üzerinde müessir değildir. Çünkü her şeyin olduğu gibi kulun fiillerinin de hâlık Allah'tır. Bir eser üzerinde iki tam müessir kuvvet iradesini o şeye yöneltmesiyle, o işi kesbetmesi şeklinde tecelli eder. O halde kul hâlık olmayıp kâsıptir. Zira her şeyin yaratıcısı Allah Teala'dır. Kulun yaptığı bu gibi fiillerle olan alakası, o fiilin mahalli ve sahibi olmasından ibarettir. İşte kulun yaptığı fiillerin kâsibi oluşu, sorumlu tutulmasının sebebidir.¹⁸ Fiillerin yaratılması Allah'ın kudretiyle gerçekleşen bir durumken bunun hayata geçmesi insanın iradesi ve talebiyle olmaktadır. İşte bunun içindir ki kalplerin mühürlenmesi insanın iradesini kullanarak küfürde ısrar etmesinin sonucunda ortaya çıkan bir durumdur. Razî kalplerin mühürlenmesiyle ilgili ayetin insanların iradelerini elinden alarak imandan men etme anlamında olmadığını açıklamaktadır. Buna delil olarak Yüce Allah'ın kâfirlerin bu iddiasını yalanlayan ayetlerini göstermektedir.

“Bizim kalplerimiz perdelidir. Hayır, doğrusu şu ki, küfürleri sebebiyle Allah onların kalplerini mühürlemiştir. Bu sebeple de, pek az iman ederler.”¹⁹

“Birçoğu yüz çevirdiler de, kulak vermediler. Ve dediler ki bizim kalplerimiz, senin bizi çağırdığın şeye karşı perdeler içindedir.”²⁰

“Hayır, doğrusu onların kazandıkları şeyler kalplerinin üzerinde pas olmuştur.”²¹

Razî Kur'an-ı Kerim'de “hatm” manasına yakın olarak zikredilen lâfızları, “tab”, “kinân”, “kalbin paslanması”, “kulaklarda bir ağırlığın bulunması” ve “gözlerde bir perdenin olması” şeklinde ifade etmektedir. Kur'an'da geçen bu kelimelerin benzer anlamlar taşıdığını inanmayanların fiillerinin sonucu olduğunu söylemektedir. Kâfir kimseler, Allah'ın delilleriyle hidayete ermeyi bırakıp, yüz çevirdiklerinde ve inkarda ısrar edip bu durum onların huyu haline gelince, bir şeyden alıkonulan kimselerin durumuna benzetilmiştir. Onların gözleri hususunda da, aynı durum, söz konusudur. Sanki hiç bir şey görmeyecek şekilde gözleri örtülmüştür. Onların kulaklarında da sanki bir ağırlık vardır da, Kur'an'ın ne dediğini duymazlar. Bütün bunlar yüce Allah'a nispet edilmiştir, çünkü bu sıfatlar, o kişide kökleşmesi ve iyice yerleşmesi sebebiyle, yaratılıştan gelen bir şeymiş gibi kabul edilmiştir.²² Oysa Allah onların bile bile inkar etmeleri ve bu inkarda ısrar etmeleri üzerine kalplerini mühürlemiştir.

Allah tarafından, kâfirlerin kalplerine mührün basılmış olmasının manası, onlara iman etmeyeceklerine; kalplerine, zikri muhafaza ve hakkı kabul etmeyeceklerine; kulaklarına ise, hakka kulak vermeyeceklerine dair Allah'ın şahit olmasıdır. Yüce Allah, önceki ayette onların iman etmeyeceklerini haber vermiş, bu ayette ise, O'nun buna şahit olduğunu ve onların bu durumundan haberdar olmaya devam ettiğini bildirmiştir.²³

¹⁶ Râzî, *Mefatihü'l-Gayb*, (İstanbul; Darü't- Tibaatîl Âmire, 1308), c. 1, s. 2271-272.

¹⁷ Bekir Topaloğlu, *Kitâbü't-Tevhid Tercümesi*, (Ankara; İSAM yay., 2002), s. 301; Ali Arslan, Aydın, *İslam İnançları Tevhid ve İlm-i Kelam*, (İstanbul; Gonca yay., 1984), c. 1, s. 351.

¹⁸ Ali Arslan Aydın, *İslam İnançları Tevhid ve İlm-i Kelam*, c. 1, s. 342.

¹⁹ Nisa suresi, 4/155.

²⁰ Fussitet suresi, 41/ 4-5.

²¹ Mutaffifin suresi, 83/14.

²² Razî, *Mefatihü'l-Gayb*, c.1, s. 273.

²³ Razî, *Mefatihü'l-Gayb*, c.1, s. 273.

Yüce Allah'ın kafirlerle iman arasında her hangi bir engel teşkil etmeksizin, onların kalplerine mühür basması, gözlerine de perde çekmesi nasıl gerçekleşmiştir? Yukarıda ifade edildiği üzere Allah, insanların iradesine iman etme noktasında herhangi bir müdahalede bulunmamaktadır. Bu ancak kafirlerin küfürde bilerek ısrar etmelerinden kaynaklanmaktadır. Nitekim Allah'ın insanların iradesine müdahil olmadığı ve iman etmeye kesinlikle herhangi bir mâninin bulunmadığı anlamına gelen ayetleri Razî şu şekilde sıralamaktadır:

“İnsanları iman etmekten alıkoyan ne oldu?”²⁴

“Artık dileyen iman etsin, dileyen de inkar etsin!”²⁵

“Allah her nefse, ancak gücünün yettiği şeyi yükler.”²⁶

“Allah, din konusunda size hiç bir güçlük vermemiştir.”²⁷

“Allah'ı nasıl inkar edersiniz?”²⁸

“Hakkı niçin batıl ile karıştırıyorsunuz?”²⁹

Yüce Allah yukarıdaki ayetlerde buyurduğu üzere inanıp inanmama hususunda insanı özgür bırakmış insanın iradesine herhangi bir müdahalede bulunmadığını zikretmiştir. Razî'nin de belirttiği üzere insan iradesi fiillerin tercih edilmesi hususunda müessir bir güçtür. Bununla birlikte Allah kulun tercihi yönünde yaratma sıfatıyla kudretini göstermektedir. İnsan bütün seçimlerinde kendi iradesiyle karar verip bunu talep edecek girişimlerde bulunmaktadır. Bu girişimlerle neyi ne kadar istediğiyle ilgili olarak neticeye ulaşmakta, Yüce Allah herkese istediği yönde yaşam biçimi halk etmektedir. İman ve küfür meselesinde hayatın tüm alanlarında olduğu gibi insan kendi iradesiyle hareket etmektedir. Ayette zikredilen kalplerin mühürlenmesi aslında insanların küfürde kalmaya kesin karar verdiklerinin göstergesidir. Oysa ayetin muhatabı olan kafirler bilgi yönünden hiçbir eksikliğe sahip değiller. Bilerek ve isteyerek inkarı seçmişler ve bunda ısrar etmişlerdir. Allah her şeyin yaratıcısı olması sıfatıyla onların iradesi ve ısrarları doğrultusunda küfürde kalmalarına engel olmamış ve kalplerini hakikati görebilecek yetileri kalmadığı için mühürlemiştir. Başka bir ifadeyle tam tersi olmuş olsaydı Allah küfrü istedikleri halde onların kalbine imanı sokmaya çalışsaydı bu da insan iradesine müdahil olmak anlamına gelirdi. Oysa Allah sorumlu tutulan insanın iradesi ve talebiyle imanı ya da küfrü insanlara nasip etmekte, insan fiillerinin neticesinde bu durum gerçekleşmektedir.

Sonuç

Kur'an-ı Kerim insanların hayatlarına rehber olarak indirilmiş son ilahi bir kitaptır. Son ve evrensel olma özelliği taşıyan Kur'an'ın ilk muhatapları O'nu en iyi anlayan ve hayatlarına tatbik eden insanlardır. Dolayısıyla Kur'an'da Allah'ın insanlarla ilgili buyurduğu herhangi bir ayet hakkında doğru bir fikre sahip olmak için ayetlerin nüzulüne sebep olan olayların bilinmesi ve bu bilginin yanı sıra Kur'an'ın bütünlüğü çerçevesinde konunun ele alınması gerekmektedir. Bu itibarla kafirlerin durumundan bahseden Bakara Suresi 6-7. ayetler nüzul sebepleriyle birlikte ilgili diğer ayetlerin ışığında değerlendirilmelidir. Allah kafirlerin kalplerine mühür vurmakla onların iradelerini elinden almakta mıdır? Allah'ın insan iradesine müdahil olmayacağı bu önemli konuda Taberî ve Razî'nin açıklamaları meselenin anlaşılması açısından yeterli gözükmemektedir. Taberî bu konuda ayetlerin kimler hakkında indirildiğinden başlayarak konuyu açıklığa kavuşturmuştur. Kur'an'ın ilk uygulayıcısı Hz. Peygamber'den hadis naklederek mühürlenme olayının nasıl gerçekleştiğini açıklamaktadır. Razî de mühürlenme olayıyla ilgili mezheplerin görüşlerini zikretmekle birlikte Kur'an'ın bütünlüğü çerçevesinde ayeti yorumlamaktadır. Özellikle farklı surelerde geçen ayetlerde inanmayanların bunu seçmekte özgür olduğunu ifade etmektedir. Bütün bunlar Allah'ın iman etmeyenlerin kalplerini mühürlemekle onların iradelerini elinden aldığı düşününlerin çabalarını boşa çıkarmaktadır. Çünkü Allah insanı inanıp inanmamakta özgür bırakmakta ve insana bu yönde gerekli uyarıları telkin etmektedir. Yapılan bu uyarılara rağmen insan, inkarda bilerek ısrar ettiğinde kalbinin kapılarını hakikate kapatmış olmaktadır. İnsanın bu yöndeki tercihine her şeye kadir olan Allah karşılık vermekte; bu isteğini yerine getirmektedir. Dolayısıyla nihai mühür vuran Allah olsa da bu tamamen insanın kendi iradesiyle küfrü tercih ederek bunda ısrar etmesi ve bunu dilemesinden kaynaklanan bir sonuçtur.

KAYNAKÇA

ALBAYRAK, Halis (2009). *Kur'an'ın Bütünlüğü Üzerine*, İstanbul: Şule Yayınları.

AYDIN, A. Arslan (1984). *İslam İnançları Tevhid ve İlm-i Kelam*, İstanbul: Gonca Yayınları.

AYTEKİN, Kerim - KARAKAYA, Hasan (1996). *Taberî Tefsiri Tercümesi*, İstanbul: Hisar Yayınları.

²⁴ İsrâ suresi, 17/ 94.

²⁵ Kehf suresi, 18/ 29.

²⁶ Bakara suresi, 2/86.

²⁷ Hac suresi, 22/78.

²⁸ Bakara suresi, 2/28.

²⁹ Â'li İmran suresi, 3/71.

- CANDAN, Abdulcelil (2014). *Kur'an Okurken Zihne Takılan Ayetler*, İstanbul: Düşün Yayınları.
- ER-RÂZÎ, Ebu Abdillâh (Ebü'l-Fazl) Fahrüddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin et-Taberistânî (1308). *Mefatihü'l-Gayb*, İstanbul: Darü't-Tibaatîl Âmire.
- EŞ'ARÎ, (1955). *Kitabu'l Lum'a fi'r-Reddi ala Ehli'l-Zeyği ve'l Bid'a*, Mısır.
- CEBECİ, Lütfullah - YILDIRIM, Suat -KILIÇ, Sadık - DOĞRU, C. Sadık (1992). *Tefsir-i Kebir Tercümesi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ET-TABERÎ, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerir b. Yezid el-Âmülî el-Bağdâdî (2001). *Câmi'u'l-Beyân 'an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, Kahire: byy.
- ET-TİRMİZÎ, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (1995). *Cami'u's Sahih*, Beyrut: Kitabu'l Fikr.
- İBN MANZUR, (1955). *Lisanu'l-Arab*, Beyrut: Daru Sadır.
- KADI ABDULCABBAR, (1961-1962). *el-Muğni fi Ebbabi't-Tevhid ve'l Adl*, Kahire.
- MATURUDÎ, (1979). *Kitabu't Tevhid*, thk. Fethullah Huleyf, İstanbul.
- ÖZDEMİR, Metin (2001). *İslam Düşüncesinde Kötülük Problemi*, İstanbul: Furkan Yayınları.
- ÖZTÜRK, Mustafa (2011). *Kur'an, Tefsir ve Usul Üzerine Problemler, Tespitler, Teklifler*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- SERİNSU, A. Nedim (2012). *Kur'ân ve Bağlam*, İstanbul: Şule Yayınları.
- SİNANOĞLU, Mustafa, *İslam Ansiklopedisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- TOPALOĞLU, Bekir (2002). *Kitâbü't-Tevhid Tercümesi*, Ankara: İSAM Yayınları.